

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова
Факультет: міжнародних відносин, політології та соціології

Кафедра : суспільних комунікацій та регіональних студій

Силабус курсу

Технологія сучасного соціологічного дослідження (якісна методологія)

Обсяг	8 кредити (240 год.)
Семестр, навчання	рік 4 семестр 2-й рік навчання
Дні, час, місце	Платформа zoom
Викладач (-і)	Каменська Тетяна доктор соціологічних наук, професор кафедри СКРС
Контактний телефон	0984925723
E-mail	nikadevichya@gmail.com
Робоче місце	кафедра : суспільних комунікацій та регіональних студій
Консультації	Онлайн-консультації, платформа zoom, очні консультації: Французький б-р, 24/26, каб. 40, щотижнево за розкладом.
Комунікація	Здійснюється через очні зустрічі, месенджери та електронну пошту

АНОТАЦІЯ КУРСУ

Предмет вивчення дисципліни	Навчальна дисципліна «Технологія сучасного соціологічного дослідження» (II частина - якісна методологія) вивчає передумови появи нової феноменологічної парадигми, її сутність та забезпеченість «якісною методологією» і «якісними методами», призначеними для дослідження соціальних феноменів.
Місце дисципліни в освітній програмі:	Дисципліна відноситься до обов'язкових курсів. Знання, уміння і навички з «Історії соціальних теорій», передують даній дисципліні. А знання, уміння і навички даної дисципліни потрібні для вивчення курсу «Основи соціальної інженерії», також кожної галузевої соціології.
Мета курсу.	Мета: сформувати у студентів вміння досліджувати поряд з соціальними явищами й соціальні феномени при застосуванні якісної методології та якісних методів в рамках феноменологічної парадигми.
Завдання дисципліни:	<ul style="list-style-type: none">- Проаналізувати теоретичні роботи соціологів, психологів та філософів, які розробляли базові принципи якісної методології в соціогуманітарних науках.- Надати знання про якісний підхід в дослідженні соціальних феноменів- Сформувати знання сутності якісних методів дослідження в соціології.- Сформувати знання та чутливість у визначенні сфер застосування якісних методів дослідження.- Навчити виявляти та обґрунтовувати необхідність застосування якісних методів дослідження- Засвоїти основні якісні методи дослідження в сучасній соціології та особливості їх застосування.- Планувати та розробляти сценарії якісних соціологічних досліджень.

	<p>- Проводити аналітичні та інтерпретативні обробки даних, отриманих якісними методами.</p> <p>- Відпрацювати тактичні прийоми специфічних комунікативних взаємодій між дослідниками та респондентами в ході збору первинної інформації, між дослідниками і користувачами інформативними матеріалами.</p>
Компетентності	<p>ЗК 10. Здатність генерувати нові ідеї (креативність).</p> <p>СК03. Здатність аналізувати соціальні зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому.</p> <p>СК04. Здатність збирати, аналізувати та узагальнювати соціальну інформацію з використанням соціологічних методів.</p> <p>СК05. Здатність самостійно планувати, організовувати та проводити соціологічне дослідження.</p> <p>СК08. Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога</p>
Очікувані результати	<p>РН09. Вміти розробляти програму соціологічного дослідження.</p> <p>РН10. Володіти навичками збору соціальної інформації з використанням кількісних та якісних методів.</p> <p>РН12. Знати та дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога.</p>

ОПИС КУРСУ

Форми методи навчання	<i>i</i>	<p>Курс буде викладений у формі лекцій (30 год.), семінарських (24 год.) та лабораторних (26 год.) занять, організації самостійної роботи здобувачів (160 год.).</p> <p>Викладання та вивчення навчальної дисципліни здійснюється наступними методами:</p> <ul style="list-style-type: none"> - словесні методи: лекція, пояснення, дискусія; - наочні методи: презентація, ілюстрація, демонстрація; - методи формування практичних умінь і особистісних якостей: виконання практичних завдань, дискусії, «мозкова атака», рольові імітаційні ігри, підготовка і здійснення виступів перед аудиторією. <p>Самостійна робота включає роботу з текстовим матеріалом та навчально-методичною літературою та статистичними даними й виконанням практичних завдань: складання тематичного тезаурусу, ессе, складання реферату, підготовку структурних елементів «сценарію», «гайду» якісного дослідження.</p>
Зміст навчальної дисципліни		<p style="text-align: center;">ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ЯКІСНОЇ СОЦІОЛОГІЇ ТА ЇЇ МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ</p> <p>Тема 1. Передумови розвитку якісної методології в соціології (феноменологічний напрямок)</p> <p>Науки про дух. Пояснення й розуміння світу соціальних відносин. Феноменологічна (розуміюча) психологія В. Дільтея.</p> <p>Г. Зімель і становлення "якісної" методології у соціології. Мікросоціологія Г. Зімеля. Поняття "форми" і "змісту". "Розуміюча" соціологія М. Вебера. Розуміння й пояснення соціальних процесів: їхнє співвідношення. Метафізичний і суб'єктивний зміст соціальної дії.</p> <p>Номотетичний і ідіографічний методи пізнання (В. Віндельбанд, Г.Рікерт). Життєвий світ і істини науки за Е. Гусерлем. Драматургічна соціологія Е. Гофмана. Етнометодологія Г. Гарфінкеля. У. Томас и Ф.</p>

Знаєцькій про дослідження поведінки в соціології.

Тема 2 . Основна спрямованість якісної методології

Критика позитивізму в науці з боку феноменологів. Пошукова стратегія якісної розуміючої методології. Розуміння та його функції. Основні характеристики і принципи "якісної" методології у соціології: відкритість, комунікативність, процесуальність, рефлексивність, експліцированість, гнучкість. Критика якісної соціології.

Тема 3. Опитувальні якісні методи

Бесіда як двостороння комунікація. Цілі, задачі, сфери застосування методу бесіди. Вільне інтерв'ю. Вільне інтерв'ю й бесіда: подібності й розходження. Рольові позиції респондента. Усвідомлені й неусвідомлені перекручування інформації у вільному інтерв'ю. Етапи вільного інтерв'ю. Спонтанність інтерв'ю й способи її підтримки. Глибинне інтерв'ю, особливості підготовки до нього.

Напівформалізоване інтерв'ю як інтерв'ю з путівником. Ступінь формалізації й структура путівника. Принципи напівформалізованого інтерв'ю. Етика взаємин респондента й інтерв'юера.

Тема 4. Фокус-групова методика. Історія методу фокус-груп у соціології. Концепція питань у сфокусованому інтерв'ю. Принципи послідовності питань: принцип "лійки", принцип "переверненої лійки", принцип "тунеля" та ін.

Процедури і методичні прийоми фокус-групового дослідження. Вимоги до місця й часу проведення фокус- груп. Технічне оснащення. Підбор учасників фокус-груп. Функції ведучого. Вимоги до модератора фокуса-групи.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ОСНОВНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЯКІСНИХ МЕТОДІВ ДОСЛІДЖЕННЯ В СОЦІОЛОГІЇ

Тема 5. Неопитувальні якісно-кількісні методи

Неопитувальні якісно-кількісні методи. Історія виникнення методу незакінчених речень. Організація збору інформації та обробка даних за допомогою методу незакінчених речень. Особливості застосування стратегії "дослідження случаю"(case study) у соціології. Дискурс за М. Фуко. Дискурсивний аналіз. Критичний дискурс-аналіз. Біографічні методи дослідження. Історія й основні напрямки біографічних досліджень. Життєвий шлях людини і його біографія. Соціальний час і час життя. Сфери застосування біографічного методу в соціології. Переваги й обмеження біографічного методу.

Історія виникнення, організація збору інформації за допомогою наративного методу. Наративне біографічне інтерв'ю. Наративний аналіз.

Спостереження. Ролі спостерігача. Структуроване і неструктуроване спостереження. Самоспостереження. Підготовка до спостереження. Особливості спостереження, як супроводу інших методів збору соціологічної інформації.

Тема 6. Підготовка та організація якісного соціологічного дослідження

Особливості та сфери застосування якісних методів. Поняття «феноменів» та їх дослідження. Дедукція й індукція в пізнанні соціального життя. Методи індуктивної логіки.

Специфіка сценарію якісного дослідження у порівнянні з кількісними методами. Визначення проблем якісного дослідження. Формулювання

	<p>мети. Вибір конкретних об'єктів дослідження. Постановка загального питання та підпитань.</p> <p>Тема 7. Аналітика даних в якісних дослідженнях Формування дослідницької теоретичної чутливості. Метод контент-аналізу та його застосування в обробці даних якісного дослідження. Стратегія «Сходження до теорії»: відкрите кодування; осьове кодування та вибіркоче кодування.</p> <p>Тема 8. Робота з даними якісних досліджень Вибірка в якісній методології. Обґрунтування кількості випадків. Пошук і встановлення контакту, методика «сніжного кому». Поведінка дослідника в полі. Збереження польової інформації. Головні принципи аналітичного опису. Поняття щільного опису.</p> <p>1. Надійність та валідність якісних досліджень. Тріангуляція як стратегія дослідження і як метод забезпечення валідності. Постановка загального питання та підпитань в дослідженнях соціальних феноменів.</p>
<p>Перелік рекомендовано ї літератури</p>	<p>1.Паніотто В., Харченко Н. Методи опитування: Підручник. К.: Вид. дім «Кієво-Могилянська академія», 2017. 342 с.</p> <p>2.Ромах О. В. Тріангуляція як метод забезпечення валідності результатів якісних досліджень Інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київ, Україна Paper received 09.01.17; Revised 15.01.17; Accepted for publication 18.01.17.</p> <p>3.Сучасні методики контент-аналізу: навчальний посібник / Батаєва Катерина, Іванов Валерій, Коритнікова Надія, Костенко Наталія, Семотюк Орест, Юзва Людмила; за заг. ред. Костенко Н., Батаєвої К. та Іванова В. К.: Видавничий дім «Кондор», 2018. 416 с.</p> <p>4.Хоменко Є. Особливості використання нарративного аналізу для дослідження взаємодії. Психологія і особистість. 2014. № 1 (5) С. 100-111.</p> <p>5.Дембицький С. С. Методи соціологічного дослідження / Енциклопедія Сучасної України : енциклопедія [електронна версія] / ред.: І. М. Дзюба, А. І. Жуковський, М. Г. Железняк та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. Т. 20. URL: https://esu.com.ua/article-66719</p> <p style="text-align: center;">Основна</p> <p>1.Горбачик О. Комп'ютерна обробка текстів у якісних та кількісних соціологічних дослідженнях. Соціологія: теорія, методи, маркетинг. № 1. С. 124-133</p> <p>2.Strauss A. Corbin J. Basics of Qualitative Research. Grounded Theory Procedures and Techniques/ SAGE Publications 1990.</p> <p>3.Van Dijk, T. (2003). The Discourse-Knowledge Interface. In G. Weiss, & R. Wodak (Eds.), Critical Discourse Analysis (pp. 85-109).</p> <p>4. Каменская Т.Г. Нарративный метод в социологии: структура нарративного интервью и анализа / Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики. Збірник наукових праць. Випуск 77. Запоріжжя, класичний приватний університет 2018. С. 6-12.</p> <p>5.Єріна А.М., Захожай В.Б., Єрін Д.Л. Методологія наукових досліджень: Навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури. 2004. 212 с.</p> <p>6.Костенко Н., Іванов В. Досвід контент-аналізу: моделі та практики.</p>

	<p>Київ: Центр вільної преси, 2003. 200 с.</p> <p style="text-align: center;">Додаткова</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Биографический метод в социологии: история, методология и практика.— М.: Ин-т социологии РАН, 1994. 178 с. 2. Якісні дослідження в соціологічних практиках: Навчальний посібник. За ред. Н. Костенко, Л. Скокової. К.: Інститут соціології НАНУ, 2009. 400с. 3. Степко О.М. Методи аналізу при проведенні комунікативних кампаній. Науковий вісник Інституту міжнародних відносин НАУ. Серія економіка, право, політологія, туризм. Т. 1. № 1. 2010. С. 169-173. 4. Ван Дейк Т. А. Язык. Познание. Коммуникация / Т. А. ван Дейк ; [пер. с англ. под ред. В. И. Герасимова]. М. : Прогресс, 1989. 312 с 5. Готлиб А. Введение в социологическое исследование: Качественный и количественный поход. Самара, Самарський університет. 2002. 424 с. 6. Измайлова Т.В. Выборка в качественном социологическом исследовании как теоретико-методологическая проблема / Социологические методы в современной исследовательской практике. Сборник статей, посвященный памяти первого декана факультета социологии ИНУ ВШЭ А.О. Крыштановского. 2010. С. 140-143. <p style="text-align: center;">15. Електронні інформаційні ресурси</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Національна парламентська бібліотека. Офіційний сайт. http://www.nplu.org/ 2. Наукова бібліотека Львівського національного університету ім. І.Франка. Офіційний сайт. http://library.lnu.edu.ua/bibl/ 3. Наукова бібліотека Одеського національного університету ім.І.І. Мечникова. Офіційний сайт http://lib.onu.edu.ua/ 4. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/Osipov/10.php 5. http://www.ecsocman.edu.ru/socis/ 6. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Sociolog/zombart/01.php 7. https://classroom.google.com/c/NTk1MTI0NjE3MDQ4
--	---

ОЦІНЮВАННЯ

Поточний контроль здійснюється наступними методами:

- опитування за програмним матеріалом, який викладається на лекціях;
- обговорення дискусійних питань, що розглядаються на практичних заняттях;
- відпрацювання практичних навичок;
- оцінювання виконання самостійної роботи;

Форма підсумкового контролю – іспит. Загальна підсумкова оцінка (сума балів) складається з оцінки поточного контролю результатів навчання впродовж семестру та оцінки результатів навчання при проведенні контрольних заходів під час підсумкового контролю (іспит).

Схема розподілу балів: Кількість балів за поточний контроль - 80.

Максимальна кількість балів за підсумковий контроль - 20.

Критерії оцінювання поточного контролю: оцінюються знання, які виявив здобувач при роботі на семінарських, на лабораторних заняттях та при виконанні самостійної роботи. Здобувач допускається до підсумкового контролю (іспиту) за навчальну дисципліну, якщо він виконав усі види практичних робіт, передбачених робочою програмою незалежно від сумарної кількості балів, отриманих за результатами поточного контролю за семестр.

Повторне складання іспиту з метою покращення оцінки не допускається.

Оцінювання знань (розподіл балів) здобувачів

Метод	Форма	Бали	максимум
Практичний контроль	Робота на семінарах	3 бали	24
	Робота на лабораторних заняттях	4 бали	32
Самостійна робота		3 бали	24
Підсумковий контроль (Іспит)			20
			100

Самостійна робота здобувачів.

форми	методи контролю	строки здачі завдань
Складання реферату	реферат	<i>Студент обирає форму самостійної роботи. Тему та строк виконання обговорює з викладачем.</i>
Структурні елементи «сценарію», «гайду»	окремі програмні елементи прикладних досліджень	
Тезаурус	тезаурус	
Есе	есе	

Критерії оцінювання самостійної

Вид	Максим к-сть балів	Критерії оцінювання навчальних досягнень
Структурні елементи «сценарію», «гайду»	3	Здатність студентів розробляти окремі програмні елементи прикладних соціологічних досліджень з якісної методології
Реферат	3	Вміння студента працювати з науковою літературою та обирати в ній матеріал за визначеною темою, здійснювати узагальнення на основі опрацювання теоретичного матеріалу; викладати матеріал з посиланням на джерела; демонструвати дотримання лексичних, фразеологічних, граматичних і стилістичних норм української літературної мови
Тезаурус	3	Вміння студента працювати із спеціальною термінологією (її тлумаченням, роз'ясненням, коментарями).
Есе	3	Самостійність, логічність розкриття теми, аналіз думок та висловлювань за темою інших авторів, аргументовані особисті висновки

Критерії оцінювання під час іспиту

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
15-20 балів	міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, вміння застосовувати теоретичні знання при розв'язанні практичних прикладів.
10-14 балів	міцні знання навчального матеріалу, аргументовані відповіді на поставлені запитання, які, однак містять певні (несуттєві) неточності, вміння застосовувати теоретичні знання при розв'язанні практичних прикладів.

6-9 балів	достатні знання навчального матеріалу, неточні відповіді, вміння застосовувати теоретичні знання при розв'язанні практичних прикладів;
3-5 балів	слабкі знання частини навчального матеріалу, неточні або мало аргументовані відповіді, з порушенням послідовності викладу матеріалу, слабе застосування теоретичних знань при розв'язанні практичних прикладів;
1- 2 бали	слабкі знання значної частини навчального матеріалу, суттєві помилки у відповідях на запитання, невміння розв'язувати практичні приклади.

ПОЛІТИКА КУРСУ

<i>Політика щодо дедлайнів та перекладання</i>	Роботи, виконання і здача яких здійснюється з порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (-20 балів). Перекладання іспиту можливе із дозволу деканату за наявності поважних причин або за письмовою заявою (апеляцією) здобувача до декана
<i>Політика щодо академічної доброчесності:</i>	Здобувачі повинні дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлюючи наслідки її порушення, що визначає Кодекс академічної доброчесності учасників освітнього процесу Одеського національного університету імені І.І.Мечникова http://onu.edu.ua/pub/bank/userfiles/files/documents/acad-dobrochesnost.pdf . У разі порушення здобувачем вищої освіти академічної доброчесності (списування, плагіат, фабрикація), робота оцінюється незадовільно та має бути виконана повторно. При цьому викладач залишає за собою право змінити тему завдання.
<i>Політика щодо відвідування та запізнень:</i>	Відвідування практичних занять є обов'язковим компонентом оцінювання, що передбачає нарахування балів. За об'єктивних причин (напр., воєнний стан, епідемії, хвороба здобувача, стажування за академічною мобільністю та ін.) навчання може відбуватись дистанційно в он-лайн формі за графіком, погодженим із викладачем.
<i>Мобільні пристрої</i>	Дозволяється використання мобільних пристроїв на практичних заняттях за необхідності групової роботи у спеціальних Додатках.
<i>Поведінка в аудиторії:</i>	Всі здобувачі беруть активну участь у всіх заняттях: опитуваннях, дискусіях, під час практичних занять. Виконують всі навчальні завдання вчасно, відповідно до робочої навчальної програми. Всі здобувачі повинні дотримуватимуться правил поведінки в аудиторії на засадах партнерських стосунків, взаємоповаги, взаємопідтримки та взаємодопомоги.